

IZVJEŠTAJ

O SPROVOĐENJU AKCIONOG PLANA ENERGETSKE EFIKASNOSTI U 2014. GODINI

Izveštaj o sprovođenju Akcionog plana energetske efikasnosti u 2014. godini (Izveštaj) pripremljen je na osnovu člana 7 Zakona o efikasnom korišćenju energije.

Izveštaj je sačinjen prema formi Akcionog plana za energetska efikasnost za period 2013-2015 (APEE), koji je usvojila Vlada Crne Gore, zaključkom br. 08-2297/4 od 28. novembra 2013. godine.

Realizovane aktivnosti prikazane su u Izveštaju prema mjerama energetske efikasnosti (EE) iz APEE, a koje su svrstane po sektorima potrošnje energije. Ovaj način pripreme izveštaja obezbjeđuje kvalitetniji uvid u stepen realizacije planiranih aktivnosti.

U sledećoj tabeli dat je pregled realizovanih aktivnosti, koji je usklađen je sa pregledom planiranih EE mjera iz APEE (tabela data u rezimeu), datih po sektorima potrošnje finalne energije:

Oznaka	Naziv EE mjere
Zgrade	
B.1	Razvoj i primjena regulatornog okvira za energetska efikasnost zgrada
B.2	Sprovođenje redovnih energetskih pregleda sistema za grijanje i klimatizaciju
B.3	Sertifikovanje energetskih karakteristika zgrada
Domaćinstva	
R.1	Info kampanje i mreža EE info centara
R.2	Energetsko označavanje uređaja za domaćinstvo
R.3	Finansijska podrška fizičkim licima za investicije u obnovljive izvore energije na strani potrošnje
Javni sektor	
P.1	Razvoj energetskog menadžmenta u javnom sektoru
P.2	Uspostavljanje i primjena EE kriterijuma u javnim nabavkama roba i usluga, kao i kod kupovine i zakupa zgrada
P.3	Unapređenje energetskih karakteristika zgrada u javnom sektoru
P.4	Implementacija mjera poboljšanja EE u javnim komunalnim preduzećima lokalnih samouprava i ostalim javnim kompanijama (strana tražnje)
Komercijalne usluge	
C.1	Uspostavljanje sistema energetskog menadžmenta u sektoru komercijalnih usluga
C.2	Program podsticanja upotrebe sunčeve energije u turističkom sektoru
C.3	Razvoj mehanizama za unapređenje energetskih karakteristika komercijalnih nestambenih zgrada
Industrija	
I.1	Uspostavljanje sistema energetskog menadžmenta u sektoru industrije
Transport	
T.1	Uspostavljanje i implementacije EE kriterijuma kod javnih nabavki vozila i transportnih usluga u širem javnom sektoru
T.2	Uvođenje poglavlja "Energetska efikasnost u saobraćaju" u programe i planove poboljšanja energetske efikasnosti
T.3	Informativna kampanja o EE ponašanju u saobraćaju i demonstrativne (pilot) aktivnosti
T.4	Studija - Akcioni Plan energetske efikasnosti u transportu
T.5	Infrastrukturne mjere u sektoru saobraćaja sa efektima energetskih ušteda

Energetski subjekti	
E.1	Individualno mjerenje i informativni obračun
Horizontalne mjere	
H.1	Razvoj osnovnog legislativnog, regulatornog i institucionalnog okvira za energetske efikasnosti u Crnoj Gori
H.2	Usvajanje strateških i planskih dokumenata za energetske efikasnosti
H.3	Uspostavljanje statističkog i monitoring sistema za energetske efikasnosti
H.4	Promocija finansijskih mehanizama za održivu energiju i alternativnih mehanizama finansiranja
H.5	Jačanje edukacije o energetske efikasnosti
H.6	Uvođenje regulatornog okvira za eko dizajn proizvoda koji utiču na potrošnju energije
H.7	Uvođenje zahtjeva i kriterijuma energetske efikasnosti u prostorno planiranje i razvoj infrastrukturnih investicija

U daljem tekstu detaljnije se elaboriraju realizovane aktivnosti iz APEE i to kroz posebna poglavlja zasnovana, na prethodno navedenim, mjerama energetske efikasnosti.

1. Razvoj i primjena regulatornog okvira za energetske efikasnosti zgrada (B1)

Skupština Crne Gore je na sjednici održanoj 16. decembra 2014. godine, usvojila Zakon o efikasnom korišćenju energije, a koji je objavljen u „Službenom listu Crne Gore“ br. 57/2014 od 26. decembra 2014. godine i br. 3/2015 od 21.01.2015. godine (ispravka). Donošenjem novog zakonskog rešenja u oblasti energetske efikasnosti značajno su revidovane i odredbe kojim se uređuje oblast energetske efikasnosti zgrada, a u skladu sa zahtjevima inoviranog EU pravnog okvira, posebno Direktive 2010/20/EU o energetskim karakteristikama zgrada.

Dalja harmonizacija nacionalnog pravnog okvira sa evropskim pravnim okvirom u ovoj oblasti odvićaće se kroz izmjene i dopune pravilnika koji proizilaze iz Zakona o efikasnom korišćenju energije.

Ministarstvo ekonomije, shodno propisanim zakonskim obavezama, sprovodi proceduru izdavanja ovlašćenja za vršenje energetske pregleda zgrada i redovnih energetske pregleda sistema za grijanje i sistema za klimatizaciju. U 2014. godini je izdato 6 ovlašćenja za vršenje energetske pregleda zgrada i 4 ovlašćenja za vršenje redovnih energetske pregleda sistema za grijanje i sistema za klimatizaciju.

2. Sprovođenje redovnih energetske pregleda sistema za grijanje i klimatizaciju (B2)

Obaveza vršenja redovnih energetske pregleda sistema za grijanje i sistema za klimatizaciju je, Zakonom o efikasnom korišćenju energije („Sl. list CG“ br. 57/2014) , odložena za 2016. godinu.

3. Sertifikovanje energetske karakteristika zgrada (B3)

Regulatorni okvir za sertifikovanje energetske karakteristika zgrada je uspostavljen u 2013. godini, donošenjem Pravilnika o minimalnim zahtjevima energetske efikasnosti zgrada, Pravilnika o sertifikovanju energetske karakteristika zgrada i Pravilnika o metodologiji vršenja energetske pregleda zgrada.

Vlada Kraljevine Norveške je u 2012. godini, odobrila sredstva u iznosu 546,061.00 € za realizaciju projekta „Implementacija preporuka regionalne Studije o energetske efikasnosti zgrada u Crnoj Gori“. Cilj projekta je unapređenje implementacije zakonske obaveza u oblasti energetske efikasnosti zgrada kroz: razvoj nacionalnog softvera za energetske preglede i sertifikovanje energetske karakteristika zgrada i uspostavljanje inventara zgrada u Crnoj Gori. U junu 2014. godine, je po drugi put objavljen tender za izbor konsultanta koji će biti odgovoran za realizaciju projekta. Tenderska procedura nije okončana u 2014. godini.

Obaveza sertifikovanja energetske karakteristika zgrada je, Zakonom o efikasnom korišćenju energije („Sl. list CG“ br. 57/2014) odložena za 2016. godinu.

4. Info kampanje i mreža EE info centara (R1)

U toku 2014. godine, velika pažnja posvećena je podizanju javne svijesti o značaju i efektima primjene mjera energetske efikasnosti. Shodno tome, nastavljena je kontinuirana i sveobuhvatna javna kampanja. U tom smislu, održano je više javnih i stručnih manifestacija i pripremljen je različit promotivni materijal namijenjen široj javnosti, kao i pojedinim ciljnim grupama (ministarstva, lokalne samouprave, donatori, strukovna udruženja, i dr.). Osim toga, putem javnih medija (dnevne novine, TV, radio, internet i sl.) plasiran je relativno veći obim promotivnog materijala u različitim oblicima (brošure, TV spotovi, reklame, članci, promotivne izložbe i dr.). Posebno je važno pomenuti sledeće inicijative:

- Povodom Svjetskog dana energetske efikasnosti, 5. marta 2014 godine, održana je Konferencija o energetskej efikasnosti u organizaciji Opštine Tivat. Predstavnici Ministarstva ekonomije, Centra za održivi razvoj, Zelenog tima, PRONE i NVO Expeditio su učestvovali na konferenciji.
- Marta 2014. godine, održano je konsultativno saslušanje/rasprava na temu "Efikasno korišćenje energije, stanje u Crnoj Gori sa osvrtom na Nacrt zakona o efikasnom korišćenju energije", u okviru 49. sjednice Odbora za ekonomiju finansije i budžet,
- U okviru implementacije međunarodnih projekata iz oblasti energetskog menadžmenta, Glavni grad Podgorica je, 7. i 8. maja 2014. godine, organizovao manifestaciju "Energetski dani Podgorice". Predstavnici Ministarstva ekonomije su učestvovali na ovom događaju,
- 20. maja 2014. godine, održana je trening radionica u okviru projekta "Uspostavljanje platforme za integrisani monitoring i verifikaciju sprovođenja nacionalnih akcionih planova energetske efikasnosti (MVP)", a koji implementira Njemačko društvo za međunarodnu saradnju i njegov Otvoreni regionalni fond za Jugoistočnu Evropu za energetske efikasnost (GIZ ORF EE), u saradnji sa Ministarstvom ekonomije,
- Odbor za energetske efikasnost i zaštitu životne sredine u Privrednoj komori Crne Gore konstituisan je 17. aprila 2014. godine,
- Održan istraživački kamp "Planeta u tvojim rukama " u periodu 13-17. 08. 2014. godine, na Ivanovim koritima. Kamp je organizovan od strane Fondacije za promociju nauke - PRONA, a Ministarstvo ekonomije je bilo jedan od partnera.

Osim navedenog, u organizaciji Direktorata za energetske efikasnost i u organizaciji drugih relevantnih subjekata (NVO, tehnički fakulteti, specijalizovane kompanije i dr.), održano je više stručnih skupova na kojima su promovisani principi energetske efikasnosti, kao i tehnologije i primjeri najbolje prakse u ovoj oblasti.

5. Energetsko označavanje uređaja za domaćinstvo (R2)

Zakon o efikasnom korišćenju energije („Sl. listu CG“ br. 57/2014) je uveo zakonske odredbe po pitanju energetskog označavanja uređaja za domaćinstvo, a kroz koje su transponovani zahtjevi nove Direktive o energetskom označavanju proizvoda koji utiču na potrošnju energije (2010/30/EU).

U cilju daljeg razvoja pravnog okvira u ovoj oblasti, kao i harmonizacije nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom Evropske unije, Ministarstvo ekonomije je, u toku 2014. godine, pripremlilo nacрте sljedećih pravilnika:

- Pravilnik o označavanju potrošnje energije i drugih resursa proizvoda koji utiču na potrošnju energije,
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti električnih pećnica,
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti mašina za pranje posuđa u domaćinstvu,
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti mašina za pranje veša u domaćinstvu,
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti rashladnih uređaja za domaćinstvo,
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti električnih sijalica i svjetiljki,
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti televizora,
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti uređaja za klimatizaciju.

6. Finansijska podrška fizičkim licima za investicije u obnovljive izvore energije na strani potrošnje (R3)

MONTESOL - beskamatni krediti za domaćinstva za ugradnju solarnih sistema za pripremu tople vode

Ministarstvo ekonomije Crne Gore, u saradnji sa partnerima - Programom zaštite životne sredine pri Ujedinjenim nacijama (UNEP) i italijanskim Ministarstvom životne sredine, kopna i mora (IMELS), u julu 2011. godine, počelo je realizaciju projekta MONTESOL, koji ima za cilj uspostavljanje atraktivnog i održivog finansijskog mehanizma za obezbjeđivanje kredita za domaćinstva za ugradnju solarnih kolektora. Za potrebe MONTESOL projekta predviđena su sredstva u visini od 1 milion USD, koja su predviđena za implementaciju i subvencioniranje kamatne stope kod komercijalnih banaka. Građani imaju mogućnost da apliciraju za kredite do 5.000 €, sa periodom otplate do sedam godina, i kamatnom stopom od 0%, za ugradnju solarnih sistema za pripremu tople vode. Od početka implementacije projekta, instalirano je oko 135 solarnih sistema. S obzirom da je potrošeno samo 35% predviđenih sredstava, u narednom periodu planirano je proširenje projekta i na određen broj pravnih lica iz turističkog sektora, koji u skladu sa članom 90. Zakona o turizmu (tačka 1. i 2.) spadaju u primarne i komplementarne ugostiteljske objekte. U cilju kreiranja odgovarajućeg pravnog okvira koji bi omogućio, gore navedeno proširenje projekta, izrađeni su predlozi amandmana broj 3 i amandmana broj 4 na Sporazum o saradnji između Ministarstva ekonomije i UNEP-a, a koji su usvojeni na sjednici Vlade Crne Gore od 17. jula 2014. godine. Ministarstvo ekonomije u saradnji sa UNEP-om priprema odgovarajuću dokumentaciju i procedure u cilju realizacije odobrenog proširenja projekta. Nakon proširenja projekta, iznos kredita za pravna lica bi bio povećan (do 50.000 €), sa periodom otplate do 7 godina i 0% kamatne stope, za korisnike kredita.

SOLARNI KATUNI - instalacija fotonaponskih solarnih sistema na katunima

Ministarstvo ekonomije u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja realizuje projekat "Solarni katuni" koji ima za cilj da se na objektima koji se nalaze na katunima, a koji nisu povezani na električnu mrežu, postave solarni sistemi za proizvodnju električne energije. U 2012. godini, instalirano je 87 sistema, a u junu/julu 2013. godine, instalirano je 102 fotonaponska sistema. Projekat je nastavljen i u 2014. godini. Ministarstvo ekonomije je 29. septembra 2014. godine, objavilo Javni poziv za izbor najpovoljnije ponude za nabavku i ugradnju fotonaponskih sistema na katunima, ali tenderski postupak nije okončan u 2014. godini. Ministarstvo ekonomije je obezbijedilo 20.000 €, a Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja 35.000 €. Navedena vrijednost se odnosi na 70% ukupne vrijednosti projekta, dok je 30% učešće korisnika. Tenderski postupak nije finalizovan u 2014. godini.

ENERGY WOOD - beskamatni krediti za ugradnju sistema za grijanje na moderne oblike biomase

Ministarstvo ekonomije Crne Gore, u saradnji sa luksemburškom agencijom za razvojnu saradnju (Lux-Development), implementira program ENERGY WOOD, koji ima za cilj uspostavljanje atraktivnog i održivog finansijskog mehanizma za obezbjeđivanje beskamatnih kredita za domaćinstva za ugradnju sistema za grijanje (kotlova i peći) na moderne oblike biomase (pelet, briket). Sredstva za implementaciju ENERGY WOOD programa, u iznosu od 130.000 €, obezbijeđena su u okviru FODEMO projekta (Razvoj šumarstva u Crnoj Gori), koji se finansira od strane Vlade Velikog Vojvodstva Luksemburga. Realizacija programa je počela u oktobru 2013. godine, potpisivanjem sporazuma o saradnji sa 9 kompanija (kvalifikovanih distributera/instalatera) i sa bankama partnerima na projektu (Hypo Alpe Adria Banka i NLB Montenegro banka). U okviru programa Energy Wood građani imaju mogućnost da apliciraju za kredite do 3.500 €, sa periodom otplate do pet godina, i kamatnom stopom od 0%, za ugradnju sistema za grijanje, tj. peći i kotlova, na moderne oblike biomase (pelet i briket). U okviru programa Energy Wood, ugrađeno je oko 220 sistema za grijanje.

ENERGY WOOD II - beskamatni krediti za ugradnju sistema za grijanje na moderne oblike biomase

Ministarstvo ekonomije je, u 2014. godini, od Vlade Kraljevine Norveške dobilo grant u iznosu od 2.200.000 norveških kruna (NOK), u cilju realizacije novog projekta koji će takođe obezbijediti beskamatne kredite za ugradnju sistema za grijanje na moderne oblike biomase i koji će praktično u svim aspektima biti isti kao i program Energy Wood. Za subvenciju kamatne stope predviđeno je oko 240.000 €. S tim u vezi, u prvoj polovini 2015. godine, planirano je da nakon sprovedenih tenderskih procedura za izbor ovlašćenih distributera/instalatera i banaka, počne realizacija projekta.

7. Razvoj energetskeg menadžmenta u javnom sektoru (P1)

U toku 2014. godine, nastavilo se sa aktivnostima na vršenju energetskeg pregleda zgrada u nadležnosti subjekata javnog sektora, a što predstavlja jednu od osnovnih mjera na sprovođenju energetskeg menadžmenta. Osim aktivnosti na vršenju energetskeg pregleda zgrada, pojedine lokalne samouprave (posebno Bar, Tivat, Nikšić, Podgorica, Cetinje i Berane) su preduzele značajne aktivnosti na sagledavanju stanja po pitanju energetske potrošnje i, u vezi sa tim, vršili preliminarne preglede na većem broju objekata u njihovoj nadležnosti (javna rasvjeta, sistemi vodosnabdijevanja i kanalizacije i dr.).

Implementacije projekta „Unapređenje energetske efikasnosti kroz međuopštinsku upravljačku mrežu” je otpočela u martu 2014. godine. Projekat se finansira iz sredstva EU, a korisnici su Opštine Bar, Ulcinj, Budva, Kotor, Tivat i Prijestonica Cetinje. Cilj ovog projekta je poboljšanje energetske efikasnosti u javnom sektoru u južnom regionu Crne Gore, kao i pronalaženje i predlaganje najboljih rješenja za buduće investicije kroz međuopštinsku saradnju, vodeći računa o podizanju kapaciteta energetskeg menadžera u ovoj regiji, a koja mogu imati značajne pozitivne uticaje i u drugim crnogorskim opštinama.

Ministarstvo ekonomije je, takođe u 2014. godini, pripremilo inicijativu pod nazivom "Uspostavljanje okvira za unapređenje energetske efikasnosti u jedinicama lokalnih samouprava". Glavni cilj ovog projekta je uspostavljanje neophodne infrastrukture za upravljanje energijom u 13 jedinica lokalnih samouprava u centralnom i sjevernom regionu Crne Gore, a shodno obavezama propisanim Zakonom o energetskeg efikasnosti. Tender za izbor konsultanta za realizaciju ovog projekta je raspisan u oktobru 2014. godine, ali tenderski postupak nije finalizovan u 2014. godini.

8. Uspostavljanje i primjena EE kriterijuma u javnim nabavkama roba i usluga, kao i kod kupovine i zakupa zgrada (P2)

Zakonom o efikasnom korišćenju energije propisano je uvođenje kriterijuma energetske efikasnosti u postupku javne nabavke roba i usluga, kao i prilikom kupovine i zakupa zgrada.

Ministarstvo ekonomije je, početkom 2014. godine, uzelo učešće u Regionalnom projektu energetske efikasnosti - REEP, finansiranom od strane Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i u okviru ovog projekta je formiralo međusektorsku radnu grupu, sa zadatkom da sa angažovanim konsultantskim timom radi na izradi odgovarajućih podzakonskih akata u ovoj oblasti.

U okviru pomenutog projekta je pripremljen i Predlog pravilnika o metodologiji za utvrđivanje stepena energetske efikasnosti u postupku javnih nabavki roba i usluga, kao i uputstvo za primjenu ovog pravilnika.

9. Unapređenje energetskeg karakteristika zgrada u javnom sektoru (P3)

Najznačajnije aktivnosti u javnom sektoru na poboljšanju energetskeg karakteristika zgrada preduzete su u okviru promotivnih, namjenskih projekata energetske efikasnosti, a kojima koordinira Ministarstvo ekonomije (Direktorat za energetskeg efikasnost) i to:

MEEP AF - projekat "Energetskeg efikasnost u Crnoj Gori - dodatno finansiranje"

Međunarodna banka za obnovu i razvoj odobrila je zajam Vladi Crne Gore u iznosu od 5 miliona € za finansiranje projekta „Energetskeg efikasnost u Crnoj Gori-dodatno finansiranje“ (u daljem tekstu MEEP AF), a u cilju povećanja energetske efikasnosti u 12 do 14 zdravstvenih objekata. MEEP AF je počeo sa implementacijom u aprilu 2014. godine, i on predstavlja nastavak projekta "Energetskeg efikasnost u Crnoj Gori" (u daljem tekstu MEEP), koji se takođe implementirao po osnovu zajma, koji je Vlada Crne Gore dobila od Međunarodne banke za obnovu i razvoj, u iznosu od 6,5 miliona €, sa ciljem poboljšanja energetskeg karakteristika 15 zdravstvenih i obrazovnih objekata (6 bolnica, 8 škola i 1 studentski dom), kao i povećanja obavještenosti javnosti o mjerama energetske efikasnosti. Realizacija MEEP projekta završila se 20. decembra 2014. godine, dok će se realizacija MEEP AF završiti 30. marta 2017. godine.

U toku 2014. godine, sprovedene su sledeće aktivnosti:

- Obavljeni su detaljni energetskeg pregledi i urađena projektna dokumentacija za rekonstrukciju 5 zdravstvenih objekata: Opšta bolnica "Danilo I" Cetinje, Dom zdravlja Cetinje, Opšta bolnica Kotor, Dom zdravlja Kotor (u daljem tekstu I set objekata) i Institut za bolesti djece Kliničkog centra Crne Gore.

- Sprovedeni su tenderski postupci za dodjelu ugovora za rekonstrukciju:
 - o građevinsko-zanatskih i termo-tehničkih radova I seta objekata i Instituta za bolesti djece Kliničkog centra Crne Gore. Za izvođenje građevinsko-zanatskih radova vrijednost ugovora je 890.839 EUR-a, a za izvođenje termo-tehničkih radova vrijednost ugovora je 753.911 EUR-a. Potpisivanje ugovora se očekuje tokom februara 2015. godine.
 - o termo-tehničkih instalacija sa pratećim elektro radovima u objektima Kliničkog centra Crne Gore. Vrijednost Ugovora iznosi 591.521 EUR-a. Potpisivanje Ugovora se očekuje tokom februara 2015. godine.
- Takođe je sproveden tenderski postupak za odabir konsultantske firme za dodjelu ugovora za:
 - o izvođenje tehničkog monitoringa i evaluacije i vršenje usluge nadzora nad izvođenjem radova za objekte Kliničkog centra Crne Gore (glavna zgrada i Institut za bolesti djece) i I seta objekata, i
 - o obavljanje detaljnih energetskih pregleda, izradu projektne dokumentacije, izvođenje tehničkog monitoringa i evaluacije i vršenje usluge nadzora nad izvođenjem radova za objekte: Dom zdravlja Andrijevića, Dom zdravlja Berane, Dom zdravlja Kolašin i Dom zdravlja Nikšić (u daljem tekstu II set objekata). Potpisivanje ugovora se očekuje tokom februara 2015. godine.
- Započeta je procedura odabira Konsultanta za izvođenje socijalnog monitoringa i evaluacije mjera energetske efikasnosti. Planirano je da se ugovor potpiše tokom februara 2015. godine.
- Započeta je procedura odabira Konsultanta za obavljanje poslova revizije projektne dokumentacije za rekonstrukciju II seta objekata. Planirano je da se ugovor potpiše tokom marta 2015. godine.

EEPPB - program energetske efikasnosti u javnim zgradama

U januaru 2012. godine počela je realizacija projekta „Program energetske efikasnosti u javnim zgradama“ (EEPPB), koji se finansira iz sredstava kredita i finansijskog doprinosa, obezbjeđenih od strane Njemačke razvojne banke (KfW), u iznosu od 13,44 miliona eura, od čega su 1,94 milion eura bespovratna novčana sredstva. Rok za završetak projekta je decembar 2015. godine. Kroz projekat će biti finansirana primjena mjera energetske efikasnosti u objektima koji su u nadležnosti Ministarstva prosvjete.

U 2014. godini su sprovedene su sledeće aktivnosti:

- završeni su radovi na primjeni mjera energetske efikasnosti u 8 obrazovnih ustanova, i to: OŠ "Jagoš Kontić" Nikšić, OŠ "Milija Nikčević" Nikšić, OŠ "Braća Ribar" Nikšić, OŠ "Mileva Lajović Lalatović" Nikšić, OŠ "Maršal Tito" Ulcinj, OŠ "Bratstvo i jedinstvo" Ulcinj, OŠ "Dašo Pavičić" Herceg Novi i Studentski dom "Spasić-Masera" Kotor, ukupne vrijednosti 5 miliona eura;
- raspisan je tender za izbor izvođača radova na primjeni mjera energetske efikasnosti u 8 obrazovnih ustanova, i to: O.Š."Ristan Pavlović" Pljevlja, Srednja stručna škola Pljevlja, Gimnazija "Miloje Dobrašinović" Bijelo Polje, O.Š."Mustafa Pećanin" Rožaje, S.M.Š."Bećo Bašić" Plav, O.Š."Branko Božović" Podgorica, O.Š."Oktoih" Podgorica i O.Š."Vuko Jovović" Danilovgrad;
- radilo se na pripremi projektne i tenderske dokumentacije za primjenu mjera energetske efikasnosti u vrtićima "Naša radost" u Herceg Novom i "Irena Radović" u Danilovgradu, Gimnaziji "Petar I Petrović - Njegoš" u Danilovgradu, srednjim školama "Marko Radević", "Vaso Aligrudić" i "Spasoje Raspopović" u Podgorici, osnovnim školama: O.Š."Milorad Musa Burzan" i O.Š."Božidar Vuković Podgoričanin" u Podgorici, O.Š."Njegoš" na Cetinju i O.Š."Bedri Elezaga" u Vladimiru.

U decembru 2014. godine, potpisani su ugovori o kreditu i finansijskom doprinosu, između Ministarstva finansija i Njemačke razvojne banke (KfW), čija vrijednost iznosi 21,5 miliona eura. Iz sredstava ovog kredita finansiraće se primjena mjera energetske efikasnosti u odabranim objektima u nadležnosti Ministarstva prosvjete, Ministarstva rada i socijalnog staranja i Uprave za imovnu. Realizacija programa je počela u januaru 2015. godine, dok je rok za završetak decembar 2020. godine.

10. Implementacija mjera poboljšanja EE u javnim komunalnim preduzećima lokalnih samouprava i ostalim javnim kompanijama (strana tražnje) (P4)

U prethodnom periodu zapažene su određene aktivnosti sprovedene od strane nadležnih javnih preduzeća na državnom i lokalnom nivou, a koje se uglavnom odnose na poboljšanje sistema javne

rasvjete i vodosnabdijevanja, kako kroz investiciono održavanje, tako i kroz implementaciju namjenskih projekata financiranih putem kreditnih aranžmana i kroz donatorsku pomoć. Međutim, sprovedene aktivnosti još uvijek nijesu proizvod centralizovanog, programskog pristupa u smislu projekata energetske efikasnosti, niti je uspostavljen mehanizam monitoringa postignutih efekata po pitanju unapređenja energetske efikasnosti (energetske i ekonomske uštede i dr.), a što treba da bude predmet dalje implementacije akcionih planova energetske efikasnosti.

11. Uspostavljanje sistema energetskeg menadžmenta u sektoru komercijalnih usluga (C1)

Cilj ove mjere je obezbjeđenje primjene zakonskih obaveza propisanih velikim potrošačima iz sektora usluga (potrošači sa godišnjom potrošnjom energije iznad 10.000 MWh), po pitanju: uspostavljanja sistema za upravljanje energijom (praćenje i analiza potrošnje energije, energetski menadžeri, energetski pregledi, promocija EE i dr.); sprovođenja mjera energetske efikasnosti i izvještavanja o postignutim rezultatima.

U prethodnom periodu nijesu zapažene značajnije aktivnosti na uspostavljanju energetskeg menadžmenta i sprovođenja mjera energetske efikasnosti. Ministarstvo ekonomije je kroz izradu Zakona o efikasnom korišćenju energije u značajnoj mjeri izmijenila odredbe vezane za velike potrošače, što bi trebalo da rezultira adekvatnijom primjenom propisanih zakonskih obaveza od strane velikih potrošača.

12. Program podsticanja upotrebe sunčeve energije u turističkom sektoru (C2)

Ministarstvo ekonomije je sprovedo pripreme aktivnosti za proširenje MONTESOL projekta (opisano u tački 6 ovog izvještaja) na određena pravna lica iz turističkog sektora (shodno članu 90, st. 1 i 2 Zakona o turizmu), za koja bi iznos kredita bio povećan do 50.000 €, sa periodom otplate do 7 godina i 0 % kamatne stope. U cilju kreiranja odgovarajućeg pravnog okvira koji bi omogućio navedeno proširenje projekta, izrađeni su predlozi amandmana broj 3 i amandmana broj 4 na Sporazum o saradnji između Ministarstva ekonomije i UNEP-a, a koji su usvojeni na sjednici Vlade Crne Gore od 17. jula 2014. godine.

Ministarstvo ekonomije u saradnji sa UNEP-om priprema odgovarajuću dokumentaciju i procedure u cilju realizacije odobrenog proširenja projekta.

13. Razvoj mehanizama za unapređenje energetskeg karakteristika komercijalnih nestambenih zgrada (C3)

Cilj ove mjere je da se obezbijedi uspostavljanje održivih mehanizama podrške za unapređenje energetskeg karakteristika zgrada u sektoru komercijalnih usluga, kako bi se u značajnoj mjeri smanjili njihovi zahtjevi za energijom i postigli odgovarajući benefiti po tom osnovu (energetske i ekonomske uštede, smanjenje štetnog uticaja na životnu sredinu i dr.).

U toku 2014. godine, nijesu realizovane značajnije aktivnosti po ovom pitanju.

14. Uspostavljanje sistema energetskeg menadžmenta u sektoru industrije (I1)

Cilj ove mjere je obezbjeđenje primjene zakonskih obaveza propisanih velikim potrošačima iz sektora industrije (potrošači sa godišnjom potrošnjom energije iznad 10.000 MWh), po pitanju: uspostavljanja sistema za upravljanje energijom (praćenje i analiza potrošnje energije, energetski menadžeri, energetski pregledi, promocija energetske efikasnosti i dr.); sprovođenja mjera energetske efikasnosti i izvještavanja o postignutim rezultatima.

U prethodnom periodu nije posvećena posebna pažnja realizaciji planiranih mjera u sektoru industrije, a prije svega zbog izraženih dugogodišnjih finansijskih problema u ovom sektoru. Konkretno postignute rezultate, u smislu realizacije, nije moguće sagledati, prije svega zbog nedosledne primjene Zakona o energetskeg efikasnosti, u smislu izvještavanja industrijskih subjekata o planiranim aktivnostima u oblasti energetske efikasnosti i o postignutim efektima u vezi sa tim. Pored toga, izostanak mehanizama podrške za subjekte industrijskog sektora za sprovođenje mjera energetske efikasnosti onemogućio je realizaciju konkretnih aktivnosti, sa prepoznatljivim rezultatima.

Ministarstvo ekonomije je kroz izradu Zakona o efikasnom korišćenju energije u značajnoj mjeri izmijenilo odredbe vezane za velike potrošače, što bi trebalo da rezultira adekvatnijom primjenom propisanih zakonskih obaveza od strane velikih potrošača.

15. Uspostavljanje i implementacije EE kriterijuma kod javnih nabavki vozila i transportnih usluga u širem javnom sektoru (T1)

U okviru pripremljenog pravilnika i uputstva za uvođenje kriterijuma energetske efikasnosti u procedure javnih nabavki (opisano u tački 8 ovog izvještaja) planirano je, između ostalog, i uvođenje posebnih kriterijuma kod nabavke vozila.

16. Uvođenje poglavlja "Energetska efikasnost u saobraćaju" u Programe i Planove poboljšanja EE (T2)

Zbog neadekvatne primjene Zakona o energetskej efikasnosti i izostanka izvještavanja od strane jedinica lokalnih samouprava o planiranim i sprovedenim mjerama energetske efikasnosti, a koje se dijelom odnose i na sektor saobraćaja, nije moguće izjasniti se o realizaciji ove aktivnosti u prethodnom periodu.

17. Informativna kampanja o EE ponašanju u saobraćaju i demonstrativne (pilot) aktivnosti (T3)

U toku 2014. godine, od strane pojedinih lokalnih samouprava i NVO sektora, realizovano je više promotivnih aktivnosti, kao što su: "Dan bez automobila", "Dan za bicikliste" i dr., kao i niz akcija za razvoj pješačkih i biciklističkih staza u određenim djelovima Crne Gore. Međutim, pomenute i slične aktivnosti ne mogu se podvesti pod osmišljene i kvalitetno podržane aktivnosti u smislu realizacije ove mjere, već predstavljaju proizvod određenih globalnih akcija i trendova, održanih u cilju promocije zaštite životne sredine, zdravog načina života i sl.

18. Studija - Akcioni Plan energetske efikasnosti u transportu (T4)

U okviru EU podrške kroz IPA2011, odobrena su sredstva za realizaciju projekta "Održiva energija u transportu" koji uključuje izradu dokumenta: Studija - Akcioni Plan energetske efikasnosti u transportu. U 2012. godini, pripremljen je projektni zadatak za konsultanta za realizaciju ovog posla, a u 2014. godini, je ponovljen tenderski postupak za odabir konsultanta. Početak projekta je planiran za april 2015. godine.

19. Infrastrukturne mjere u sektoru saobraćaja sa efektima energetske ušteda (T5)

U Crnoj Gori je, u prethodnom periodu, realizovan niz određenih infrastrukturnih projekata u sektoru transporta, koji je doveo do značajnih smanjenja udaljenosti između gradova, kao i do poboljšanja uslova lokalnog saobraćaja (npr. zaobilaznice oko pojedinih gradova, tuneli, postavljanje treće trake na magistralnim putevima, kružni tokovi i sl.). Realizacija navedenih investicija dovela je do relativno velikih ušteda energije (goriva) koje nije bilo moguće ocijeniti iz razloga što investicioni projekti nijesu koncipirani na način koji bi omogućio planiranje i sagledavanje ušteda u energiji. Drugim riječima, komponenta energetske efikasnosti nije uopšte uključena u projekte ove vrste. Shodno tome, nije moguće izjasniti se ni o stepenu realizacije i efektima ove mjere ni za 2014. godinu.

Očekuje se da će projekat "Održiva energija u transportu", koji se finansira kroz IPA2011 podršku (opisan u tački 18. ovog izvještaja), proizvesti određene rezultate u vidu preporuka i metodologija, kako bi se efekti ove mjere na pravi način uvažili u budućim projektima u sektoru transporta.

20. Individualno mjerenje i informativni obračun (E1)

Individualno mjerenje električne energije u Crnoj Gori predstavlja ustaljenu praksu dugi niz godina. U toku 2014. godine, EPCG je nastavila sa aktivnostima na uvođenju "pametnog mjerenja" (daljinsko očitavanje potrošnje električne energije) kod potrošača električne energije.

21. Razvoj osnovnog legislativnog, regulatornog i institucionalnog okvira za energetske efikasnost u Crnoj Gori (H1)

Nakon usvajanja Zakona o energetskej efikasnosti, pravni okvir u oblasti o energetske efikasnosti na nivou Evropske unije je, nakon donošenja inoviranih direktiva, u značajnoj mjeri revidovan i ojačan. Kako je Crna Gora, kroz članstvo u Energetskej zajednici, prihvatila obavezu transponovanja zahtjeva inoviranih direktiva, to je uslovalo potrebu za daljim razvijanjem pravnog okvira u oblasti energetske efikasnosti tj. izradu inoviranog zakona - Zakona o efikasnom korišćenju energije. Ministarstvo ekonomije je u 2013. godini, pripremlilo Nacrt zakona o efikasnom korišćenju energije, a koji je Skupština Crne Gore usvojila na sjednici održanoj 16. decembra 2014. godine. Zakon o

efikasnom korišćenju energije je objavljen u „Službenom listu Crne Gore“ br. 57/2014 od 26. decembra 2014. godine i br. 3/2015 od 21.01.2015. godine (ispravka).

Zakon o efikasnom korišćenju energije uvodi zakonske odredbe po pitanju energetskog označavanja uređaja za domaćinstvo, a kroz koje su transponovani zahtjevi nove Direktive o energetskom označavanju proizvoda koji utiču na potrošnju energije (2010/30/EU).

U cilju daljeg razvoja pravnog okvira u ovoj oblasti, kao i harmonizacije nacionalnog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, Ministarstvo ekonomije je, u toku 2014. godine, pripremlilo nacрте 8 pravilnika kojim se reguliše označavanje određenih grupa uređaja u domaćinstvu.

22. Usvajanje strateških i planskih dokumenata za energetsku efikasnost (H2)

Ministarstvo ekonomije je, u 2013. godini, započelo pripremu inovirane Strategije razvoja energetike do 2030. godine, kao i Strateške procjene uticaja na životnu sredinu ovog dokumenta. Inovirana Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine je usvojena na sjednici Vlade Crne Gore održanoj 10.07.2014. godine. Inovirana strategija obrađuje, između ostalog, i oblast energetske efikasnosti u okviru posebnog poglavlja i daje konkretne preporuke i smjernice za srednjeročno i dugoročno planiranje.

Vlada Crne Gore je, u decembru 2013. godine, usvojila Godišnji operativni plan za poboljšanje energetske efikasnosti organa državne uprave za 2015. godinu, zaključkom br. 08-2881/3, a koji je pripremljen od strane Ministarstva ekonomije.

23. Uspostavljanje statističkog i monitoring sistema za energetsku efikasnost (H3)

Zakonom o efikasnom korišćenju energije („Sl. listu CG“ br. 57/2014) u značajnoj mjeri su poboljšanje odredbe koje se odnose na uspostavljanje i vođenje informacionih sistema energetske efikasnosti, kako od strane Ministarstva ekonomije, tako i od strane drugih subjekata javnog sektora prepoznatih Zakonom. Novim zakonom su propisani i dodatni rokovi za uspostavljanje ovih informacionih sistema.

Pored toga, u okviru projekta „Uspostavljanje platforme za integrisani monitoring i verifikaciju sprovođenja nacionalnih akcionih planova energetske efikasnosti (MVP)“, a koji implementira Njemačko društvo za međunarodnu saradnju i njegov Otvoreni regionalni fond za Jugoistočnu Evropu za energetsku efikasnost (GIZ ORF EE) u saradnji sa Ministarstvom ekonomije, razvijena je prva verzija veb platforme za monitoring i verifikaciju realizacije akcionih planova energetske efikasnosti. U maju 2014. godine. održana je trening radionica za užu krug predstavnika subjekata javnog sektora relevantnih za planiranje, sprovođenje i monitoring mjera energetske efikasnosti u Crnoj Gori. Cilj radionice je bio da se učesnici upoznaju sa razvijenom prvom verzijom veb platforme, kako bi u narednom periodu ukazali na eventualne potrebe za poboljšanjem ili prilagođavanjem ove aplikacije uslovima u Crnoj Gori. Na osnovu dobijenih povratnih informacija biće izrađena finalna verzija platforme, nakon čega će uslijediti obuka ostalih relevantnih subjekata javnog sektora u Crnoj Gori, koji su Zakonom o efikasnom korišćenju energije prepoznati kao odgovorni za sprovođenje politike energetske efikasnosti i imaju obavezu izvještavanja prema Ministarstvu ekonomije.

24. Promocija finansijskih mehanizama za održivu energiju i alternativnih mehanizama finansiranja (H4)

Aktivnosti na promociji finansijskih mehanizama nastavljene su u 2014. godini, i to kroz realizaciju namjenskih projekata za poboljšanje energetske efikasnosti, usmjerenih:

- prema javnom sektoru (projekti rekonstrukcije zgrada u nadležnosti Ministarstva prosvjete i Ministarstva zdravlja, a koji se realizuju po osnovu zajmova Svjetske banke i KfW banke);
- prema građanima (MONTESOL – program obezbjeđenja beskamratnih kredita za ugradnju solarnih sistema za zagrijavanje vode; ENERGY WOOD - program obezbjeđenja beskamratnih kredita za ugradnju sistema za grijanje na biomasu);

Navedeni projekti se realizuju uz aktivno učešće/koordinaciju Ministarstva ekonomije/Direktorata za energetsku efikasnost.

Pored navedenog, Ministarstvo ekonomije je uzelo učešće u regionalnom projektu finansiranom od strane Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i formiralo međusektorsku radnu grupu, sa zadatkom da sa angažovanim konsultantskim timom radi na izradi pravnog okvira za uspostavljanje ESCO modela finansiranja. Angažovani konsultant EBRD banke je, u toku 2014. godine, realizovao sljedeće aktivnosti:

- pripremljena je analiza pravnog okvira u crnoj gori u cilju sagledavanja mogućnosti za implementaciju ESCO projekta,
- pripremljeni su modeli ugovora o energetske učinke za: zgrade, sisteme vodosnabdijevanja i javnu rasvjetu,
- organizovana su dva sastanka Radne grupe i konsultanta na kojima su diskutovani različiti aspekti stvaranja preduslova za implementaciju ESCO projekata.

Finalizacija ove faze projekta se očekuje u martu 2015. godine, nakon čega treba da otpočne faza II u okviru koje je planirana realizacija pilot projekata primjenom ESCO koncepta.

25. Jačanje edukacije o energetske efikasnosti (H5)

Na Građevinskom fakultetu Univerziteta Crne Gore studijske 2014/15 godine, su otpočele akademske postdiplomske magistarske studije iz oblasti: energetska efikasnost, obnovljivi izvori energije i uticaj na životnu sredinu – ENERESE (*Energy efficiency, renewable energy sources and environmental impacts*). Studije traju dvije studijske godine. Studiranje na ovom studijskom programu je besplatno za 10 studenata i finansira se iz sredstava dobijenih za TEMPUS projekat JPCR 530194-2012. Nosilac projekta je Državni Univerzitet u Novom Pazaru, a partneri su još univerziteta iz Beograda, Niša, Sarajeva i Banja Luke. Od stranih univerziteta, učesnici su; Univerzitet u Ljubljani,, Univerzitet Aristotel u Solunu, Tehnički univerzitet Bergakademije u Frajbergu (*Technische Universität Bergakademie Freiberg*) i Univerzitet u Žilini, Odsjek za građevinarstvo, Slovačka. Pored navedenih, partneri u projektu su ministarstva Srbije, Crne Gore i BiH zaduženih za oblast ekonomije u ovim državama i Inženjerska komora Srbije.

Osim navedenog, u organizaciji Ministarstva ekonomije i u organizaciji drugih subjekata (NVO, tehnički fakulteti, CANU, specijalizovane kompanije i dr.), održano je više stručnih skupova na kojima su promovisani principi energetske efikasnosti, kao i savremene tehnologije i znanja u ovoj oblasti. Zapažene su i druge javne manifestacije (radionice, prezentacije i sl.) na kojima je dijelom realizovan koncept transfera znanja, ali koji po svojoj suštini imaju više karakter podizanja javne svijesti o energetske efikasnosti.

26. Uvođenje regulatornog okvira za eko dizajn proizvoda koji utiču na potrošnju energije (H6)

Ministarstvo ekonomije je u 2012/2013 pripremlilo Nacrt pravilnika o eko dizajnu proizvoda koji utiču na potrošnju energije, a kojim su obuhvaćene tri grupe proizvoda. Usvajanje pravilnika je bilo planirano za 2014. godinu, jer se očekivalo da će Zakon o efikasnom korišćenju energije biti usvojen ranije u 2014. godini. Kako je novi Zakon usvojen u decembru 2014. godine, usvajanje predmetnog pravilnika je odloženo za 2015. godinu.

27. Uvođenje zahtjeva i kriterijuma energetske efikasnosti u prostorno planiranje i razvoj infrastrukturnih investicija (H7)

Ministarstvo ekonomije je u 2012. godini, pokrenulo inicijativu kod Svjetske banke za izradu regulatornog okvira i smjernica za ugradnju komponente energetske efikasnosti u prostorno-plansku dokumentaciju, a koja je bila prihvaćena u okviru LAMP projekta, za čiju realizaciju je zaduženo Ministarstvo održivog razvoja i turizma. U 2012. godini, pripremljen je tender i izabran konsultant za realizaciju posla. Međutim, ugovor sa konsultantom je raskinut, a tokom 2014. godine, nije ponovljen tenderski postupak.

* * *

Prethodno navedene realizovane aktivnosti, planirane Akcionim planom energetske efikasnosti za period 2013-2015. godine, uglavnom se odnose na aktivnosti koje su koordinirane od strane Ministarstva ekonomije/Direktorata za energetske efikasnost. Evidentno je da postoje značajne mjere energetske efikasnosti realizovane od strane drugih subjekata, a o kojima Ministarstvo ekonomije nema potrebne podatke. Ovo je posljedica nedosledne primjene Zakona o energetske efikasnosti, posebno u smislu izvještavanja prema Ministarstvu ekonomije, o čemu u budućem periodu treba posvetiti posebnu pažnju i obezbijediti odgovarajuće preduslove.

Uspješna implementacija Akcionog plana energetske efikasnosti za period 2013-2015. godine zahtijeva daleko značajniju podršku (institucionalnu, kadrovsku, finansijsku), dosledniju primjenu postojećeg pravnog okvira u oblasti energetske efikasnosti i aktivnije učešće svih relevantnih subjekata prepoznatih Planom.